

Απομαγνητοφωνημένες αφηγήσεις των Αθανασίου και Κων/νας Μωρόγιαννη, στις οποίες περιλαμβάνονται: εμπειρίες, απόψεις, αναμνήσεις και γενικά πολλές και χρήσιμες πληροφορίες γύρω από τη λειτουργία των προγονικών τους μύλων κλπ.

Αθανάσιος Μωρόγιαννης: Από ότι θυμάμαι εγώ, στα πενήντα χρόνια, έχουμε φτιάξει τέσσερις φορές τα "βαγένια" του μύλου, με κατασκευαστές τον Γιώργη Παναγόπουλο του Νικολάου από τα Γιανναίικα, τον Σταύρο Λάζαρη του Δημητρίου από την Ποταριά, τον Δημήτρη Χίλιαρχο από Καμάρα. Μετά την τοποθέτηση του βαγεμιού στην κρέμαση με την σωστή κλίση προς την φτερωτή, στη συνέχεια γινόταν η εκκίνηση του μύλου.

Η πρώτη μου εμπειρία από το μύλο τον πατρικό, ήταν όταν με έστειλαν και πήγαινα το φαγητό του μυλωνά, του μακαρίτη του Γερολούλου, παρατσούκλι βέβαια, το όνομα του ήταν Αθανάσιος Σωφρωνάς, το πατρώνυμο δεν το θυμάμαι, ο οποίος ήταν ένας ωραίος κύριος, ψηλός και λέγανε : είναι τόσο ψηλός αυτός, σαν το Γερολούλο. Ήταν καλός μυλωνάς, είχε καλή συμπεριφορά, εξυπηρετούσε με καλοσύνη τον πελάτη που ερχόταν να αλέσει στο μύλο. Καθόταν με τους πελάτες και λέγανε πολλά τραγούδια, λέγανε παροιμίες, μαθαίνανε τα νέα από το χωριό που ερχόταν ο καθένας από τα γύρω χωριά, είτε από το Λεοντάρι, από την Καμάρα, από την Ελληνίτσα, ακόμη και από το Τουρκολέκα. Καθόντουσαν εκεί στο μύλο και συζητούσαν. Με λίγα λόγια ήταν πολύ κύριος, ο μακαρίτης ο Γερολούλος την εποχή που τον είχαμε ως συνεργάτη στο μύλο. Τότε οι συμφωνίες για την αμοιβή ενοικίασης του ήταν σε είδος, έπαιρνε το 25 % . Φερ' ειπείν αν ο μύλος μέσα στην εβδομάδα έπαινε 100 οκάδες, ο μυλωνάς έπαιρνε τις 25 οκάδες. Έτσι γινόταν η συνεννόηση και η ενοικίαση προς χρήση και ως προς τη φύλαξη του μύλου, γιατί ο μύλος τότε άλεθε μέρα και νύχτα, δε σταμάταγε καθόλου, γιατί είχε πολλά αλέσματα που λέμε, φορτία που έφερνε ο καθένας από το σπίτι του για να αλέσει να μπορέσει να ζυμώσει, να βγάλει ψωμί για να μπορέσει να συντηρήσει την οικογένεια. Έτσι

ήταν τότε η κατάσταση. Ήμουν μόλις οκτώ ετών τότε, το 1939, που πρωτοπήγα εκεί. Σαν μικρότερος που ήμουν, όπως είπα, με στέλναν από το πατρικό σπίτι να πάω το φαγητό στο μυλωνά. Στον πατρικό μύλο είχαν δουλέψει επίσης ως βοηθοί-μυλωνάδες, ο Ηλίας ο Τριαντάφυλλος του Νικήτα, ο Γιώργης ο Τριαντάφυλλος του Νικήτα, ο Αντώνης ο Μπλέτσος του Βασιλείου και ο μετέπειτα ιδιοκτήτης του μύλου, ο αδελφός μου, ο Ευστάθιος Κων/νου Μωρόγιαννης. Ο Στάθης επειδή είχε γεωργικές δουλειές και απασχολούνταν πολύ στα χωράφια του, έβαζε ενοικιαστές τους προαναφερθέντες που συζητήσαμε. Και σταδιακά βέβαια υπήρχαν και άλλοι. Ξέχασα να πω για την καταγωγή του μακαρίτη του Γερολούλου, ο οποίος ήταν ο Αθανάσιος Σωφρωνάς. Καταγόταν από το συνοικισμό Γουπάτων. Τα Γούπατα είναι ένας συνοικισμός ο οποίος ανήκε και ανήκει κοινοτικώς εις στην κοινότητα Ακόβου, σχολικώς όμως και εκκλησιαστικώς τα Γούπατα ανήκαν στην κοινότητα Γιανναίων. Έτσι ήταν μοιρασμένα τα πράγματα τότε. Το σπίτι και η οικογένεια του Γερολούλου ευρίσκετο στα Γούπατα, αλλά όταν φύλαγε το μύλο κοιμόταν εδώ, μέρα, νύχτα εδώ πέρα, στο μύλο, γιατί δεν μπορούσε να φύγει από το μύλο, γιατί ο μύλος δούλευε συνέχεια, χωρίς διακοπή, μέρα και νύχτα. Επομένως είχε τα ρούχα του, το κρεβάτι του, είχε φτιάξει και ένα φούρνο μικρό εκεί στο μύλο, όταν ζέμενε από ψωμί, ζύμωνε μόνος του και έφτιαχνε μυλοκουλούρα που λένε και ήταν πολύ ωραία και νόστιμη και τρώγαν και οι πελάτες που έρχονταν να αλέσουν στο μύλο. Τελείωνε γρήγορα το ψωμί γιατί καθόνταν και μια μέρα που λέει ο λόγος εκεί να αλέσουν και ζύμωνε ο μακαρίτης αυτός εκεί και τρώγανε μυλοκουλούρα που είναι πολύ νόστιμη η μυλοκουλούρα. Αν έχεις και τυρί και λίγο κρασί, μετά ερχόταν και το κέφι και λέγαν και κανένα τραγούδι για να μην κοιμηθούν. Γιατί τότε έπρεπε να μην κοιμάται ένας, για να παρακολουθεί το μύλο, όταν αλέθει. Να βάλουμε το αλεύρι στο τσουβάλι, να ρίξουμε άλλο σιτάρι επάνω στη σκάφη, τελοσπάντων να μη γίνει καμία εμπλοκή, να μη βουλώσει η παλουκαριά στο βαρέλι

και χυθεί το νερό έξω από το αυλάκι και σταματήσει ο μύλος, έχει πολλές δουλειές ο μύλος για να συντονιστεί και να αλέθει συνέχεια.

Κων|ναΜωρόγιαννη: Θυμάμαι το μύλο από το 1935 περίπου, αλλά και πιο νωρίς ακόμη που ερχόμουν στον παππούλη μου, από την Καμάρα, εδώ πέρα και πήγαινα στο μύλο και τον φύλαγα. Από τότε μέχρι τώρα που ήρθαμε εδώ νοικοκυραίοι, τον φύλαγα το μύλο 25 χρόνια και παραπάνω, εγώ, μόνη μου, σχεδόν με τον άντρα μου μαζί, αλλά πιο πολύ εγώ πήγαινα και ερχόμουν, γιατί αυτός έτρεχε για άλλες δουλειές έξω, αμπέλια, χωράφια και τα λοιπά. Και τον φύλαγε συνεταιρικά, και ο παππούλης μου βέβαια όσο ζούσε τον επρόσεχε το μύλο, αλλά βέβαια και εγώ. Από το 1935 θυμάμαι το μύλο, αλλά από το 1950, μου τον έδωσε προίκα ο παππούς μου. Τον είχε δώσει στη μάνα μου. Η μάνα μου πέθανε νωρίς και μας τα άφησε σε εμάς ο παππούς, σε εμένα και τον αδελφό μου τον Νίκο Κανέλλο. Οπότε τον φυλάγαμε εμείς μετά το μύλο, είμαστε 55 χρόνια που τον έχουμε το μύλο. Μέχρι πριν τριάντα χρόνια δούλευε ο μύλος, τελευταία είχε ερημώσει ο μύλος, τώρα λέμε να τον ξαναανανεώσουμε, να τον φτιάξουμε.

Να σας πω το ιστορικό του παππού μου και του μύλου. Ο παππούς μου ήταν ο Κων/ος Χρηστάκης, ήταν της μητέρας μου, πατέρας. Ο παππούς μου είχε πάρει γυναίκα Γριβοπούλα, από τα άνω Γιανναίκα, αλλά πότε την είχε πάρει, δεν θυμάμαι. απέκτησε τρία παιδιά, τη μητέρα μου Βασιλική, ένα που το λέγανε Ιωάννη και ένα που το λέγανε Γιώργη. Αυτά χαθήκανε, ο Γεώργιος πέθανε το '18 στη Ασιατική γρίπη, την ασιατική που ήταν πολύ βαρειά και είχε πεθάνει πολύς κόσμος, ήταν φαντάρος τότε και ο Γιάννης στην Αμερική, έμεινε εκεί πέρα αυτό το παιδί, αρρώστησε και πέθανε το συγχωρεμένο εκεί στην Αμερική. Ο παππούς μου πάντρεψε τη μάνα μου στον πατέρα μου, το Φώτη τον Κανέλλο από την Καμάρα, ήταν καλός νέος και καλός άνθρωπος και του έδωσε και προίκα, το 1924-25 ανάμεσα σε αυτά τα χρόνια. Γιατί το 1924, είχε σχέση με τη μάνα μου, είχε λογοδοτήσει τη μάνα μου ο πατέρας μου και έγινε μια μεγάλη πλημμύρα, του '24 η πλημμύρα που δεν έχει ξαναγίνει μέχρι σήμερα που ζω εγώ. Λοιπόν εγώ ήμουν αγέννητη τότε η μάνα μου ήταν λογοδοσμένη και ήρθε το ποτάμι,

πλησίασε κοντά στο οπίτι, το παλιό οπίτι αυτό του παππού μου. Είχαν γίνει γλέντια και χαρές σε αυτό το οπιτάκι πάρα πολλές τότε, εκείνο τον καιρό. Φοβούνταν μήπως έρθει επάνω ακόμη το ποτάμι μέχρι το επίπεδο του οπιτιού, γιατί έβρεχε 8 μέρες συνεχόμενες, νύχτα και μέρα, έγινε μεγάλη καταστροφή και πλημμύρα, τα ποτάμια ήταν ένα και έγιναν δυο τότε. Όπως έρχεται το ποτάμι από πάνω, έκοψε μια λωρίδα γης και έγιναν 2 ποτάμια, εδώ σε αυτή τη νησίδα που είμαστε εμείς κοντά, στο μύλο μας. Και τώρα έχουμε δυο γεφύρια, γιατί έχουμε δυο ποτάμια, ένα από εδώ, ένα από εκεί. Λοιπόν φοβούμενοι μήπως πάρει τα προικιά της μητέρας μου, τα βγάλαν έξω για να μετακομίσουν οι άνθρωποι, να φύγουν, να πάν σε κάποιο άλλο οπίτι. Αλλά ευτυχώς κράτησε την επόμενη μέρα, και ηρέμησε λίγο το ποτάμι που λέμε, κατέβηκε η στάθμη του νερού και μαζευτήκανε πάλι στο οπίτι τους. Παντρεύτηκε η μητέρα μου, πήρε προίκα ο πατέρας μου το μύλο, αυτόν που έχουμε εμείς σήμερα, το μισό μύλο, και τον φύλαγε ο πατέρας μου, μέχρι το 1950 που παντρεύτηκα εγώ, μου τον έδωσε τότε εμένα προίκα ο παππούς μου και ο πατέρας μου μαζί. Και άφησε και στον αδελφό μου ένα μερίδιο, που το αγόρασαν τα παιδιά μου πέρυσι, (το 2004) και ολοκληρώσανε την ιδιοκτησία του μύλου. Σήμερα τον ανακαινίζουμε το μύλο, να τον φέρουμε σε καλή κατάσταση. Δοξάζουμε το θεό που μας δίνει και κάποια χρήματα, η ευρωπαϊκή ένωση, ας είναι καλά οι άνθρωποι που βοήθησαν και λέμε να τον ανακαινίσουμε το μύλο να υπάρχει για ενθύμιο, για τα παιδιά μας για τα εγγόνια μας και για όλον τον κόσμο.

Αθανάσιος Μωρόγιαννης: Η μακαρίτισσα Ευσταθία Γιαννακοπούλου, το γένος Πέτρου Κουλουρά, ήταν αναδεξιμιά του Κωνσταντίνου Ιωάννου Χρηστάκη και έτυχε, ήταν τότε 6 χρονών, γεννηθείσα το 1918 η μακαρίτισσα Ευσταθία, η οποία το 1924 που έγινε ο γάμος της πεθεράς μου, να θυμάται τον γάμο και να διηγείται. Το έθιμο τότε ήταν, όταν ο γαμπρός έπαιρνε τη νύφη από το οπίτι, το πατρικό της, του δίνανε μια μικρή λουρίτσα-μια βεργούλα, και χτυπούσε τη νύφη χαϊδευτικά και μετά τη λουρίτσα την πέταγε προς το ανατολικό μέρος, ως ένδειξη καλοσύνης, ευγνωμοσύνης και τύχης για να πάει καλά το ζευγάρι.

Κων/να Μωρόγιαννη: Την μακαρίτισσα την Ευσταθία Κουλουρά, την είχε βαφτιστήρα ο παππούς μου, ήταν συγγενής μας, κολλητή μας, φίλη μας, αναδεξιμιά του παππού μου και ερχόταν πολλές φορές εδώ στο σπίτι μας και τα λέγαμε και μας είχε πει όλα τα ιστορικά Το θεωρούσε τιμή που ήταν στο γάμο της μητέρας μου. Ήταν από τους λίγους που έχουν μαρτυρία για τη μητέρα μου, γιατί κανείς άλλος δεν μου είπε ποτέ πολλά πράγματα για αυτήν. Ήταν καλή γυναίκα μου είχε πει πολλές φορές, φιλότιμη και καλός άνθρωπος. Τελοσπάντων, ο θεός την πήρε γρήγορα. Εγώ δεν τη θυμάμαι καθόλου. Ούτε έχω φωτογραφία της να ξέρω ποια είχα μάνα, μόνο θυμάμαι τη μέρα που ήταν πεθαμένη. Τίποτε άλλο δεν θυμάμαι περισσότερο. Αυτά. Πρώτα ερχόμουν διαδοχικά στον παππού εδώ για δουλειές και πήγαινα και στο μύλο, έπαιρνα αλεύρια, πήγαινα στην Καμάρα και ζυμώναμε, γιατί ήμασταν οικογένεια, είχαμε τότε κατοχή και δεν είχαμε αλεύρια και ψωμί πουθενά και ευτυχώς ο μύλος μας έζησε, έζησε και πολύ κόσμο. Αλλά στο τέλος και εμείς καταλήξαμε να μην έχουμε να φάμε ψωμί καθαρό και τρώγαμε και διάφορα μείγματα μέσα, γιατί ο πατέρας μου και ο παππούς μου ήταν και φιλότιμοι άνθρωποι και φιλόξενοι και ερχόντουσαν από τη Μεσοημία όλοι οι άνθρωποι που δεν είχαν σπαρτά, δεν είχαν σιτάρια και κριθάρια να αλέσουν. Μας φέρναν σύκα, σταφίδες, λάδι σαπουνία που και εμείς τότε δεν είχαμε τόσα πολλά, μας τα φέρνανε και κάναμε ανταλλαγή και λέγανε, αμάν μια οκά, γιατί ήταν τότε η οκά, μια οκά αλεύρι να σώσω τα παιδιά μου έλεγε ο κάθε άνθρωπος, Άνθρωποι ήμασταν, λυπόμαστε, λυπόντουσαν ο πατέρας μου και ο παππούς μου και τους δίνανε. Στο τέλος είχαμε και εμείς έλλειμμα .Ο μύλος άλεθε νύχτα μέρα, πάντως πολλά αλέσματα, πολλά σιτάρια, πολλά κριθάρια, πολλά άλλα μείγματα. Είχε δουλειά, πολλή δουλειά, έφθασε ο παππούς μου μας είχε πει ότι είχε φθάσει ο μύλος εξήντα δύο φορτία αλέσματα μέσα. Σκεφθείτε τι δουλειά είχε και εμείς τον φθάσαμε τριάντα πέντε, σαράντα κάπου εκεί από την ημέρα που παντρευτήκαμε και μετά. Άλεθε νύχτα μέρα Βέβαια το χειμώνα έπεφτε λίγο, ήταν και το ποτάμι, δεν καλοπερνούσαν και τα ζώα και δεν είχαμε και γεφύρια τότε καλά και ο κόσμος δεν ήταν πολύς και το χειμώνα. Το καλοκαίρι, είχαμε πιο πολλή δουλειά,λόγω της νέας σοδειάς, πολλή

δουλειά, αλέθαμε συνέχεια μέρα και νύχτα, γιατί μειωνόταν η παροχή του νερού, αλλά και γιατί υπήρξε μεγάλη πίεση για άλεσμα, προκειμένου να φτιάξουν τραχανά και χυλοπίτες για τον χειμώνα. Τώρα τελοσπάντων ερημώσαν οι μύλοι, γίνανε κύλινδροι τα πάντα άλλαξαν

Αθανάσιος Μωρόγιαννης: Πρέπει να τονίσουμε ότι η κίνηση του μύλου και η παραγωγή αλευριού, εξαρτώνταν από την ποσότητα του νερού. Όταν το χειμώνα το κεφαλάρι βγάζει πολύ νερό, στο μύλο βάζουμε μεγάλο άνοιγμα στο βαρέλι ώστε να έχει μια μεγάλη υποδύναμη το νερό που πέφτει στη φτερωτή. Το ξύλινο τελείωμα του βαγενιού που είναι εφαρμοστό και αλλάζει ονομάζεται σηφούνι. Όταν βάζουμε 4 δάχτυλα σηφούνι, έτσι μετριόταν η διάμετρος του-ανάλογα με την ποσότητα του νερού, ο μύλος έκοβε 50 οκάδες άλεσμα την ώρα. Σκεφθείτε σε 12 ώρες, πέντε επί δώδεκα εξήντα, έβγαζε 600 οκάδες αλεύρι. Στις 600 οκάδες, ο μυλωνάς έπαιρνε 5%.αλεστικό δικαίωμα Είχαμε τριάντα οκάδες αλεστικό, είναι τεράστιο το ποσό την ημέρα, τριάντα οκάδες σιτάρι την ημέρα και τριάντα τη νύχτα. Το εικοσιτετράωρο εξήντα. Φανταστείτε λοιπόν ότι ο μύλος δούλευε συνέχεια, γιατί είχε πολυμελείς οικογένειες τότε ο κόσμος στην ύπαιθρο, είχε και σιτάρια βέβαια καλλιεργούσαν συστηματικά κάθε χρόνο και για αυτό ακριβώς λειτουργούσαν οι μύλοι, δεν υπήρχε άλλο μέσο για να αλέσουν τα γεννήματα. Αλέθαμε και κτηνοτροφικά για ζωοτροφές, όπως κριθάρι,καλαμπόκι, λαθούρι, βίκο και αραποσίτη γιατί είχαμε πολλά ζώα, για αυτόν ακριβώς τον λόγο είχε μεγάλη κίνηση. Σκεφθείτε το λιθάρι του μύλου, που λέμε, έβγαζε φωτιές. Για να έχει απόδοση ο μύλος πάλι, έχει μια συγκεκριμένη τεχνική, μια φορά το εικοσιτετράωρο, έπρεπε να τον σταματήσουμε μία ώρα, να τον σηκώσουμε, να τον χαράξουμε για να κάνει καλό το αλεύρι. Τα εργαλεία για το χάραγμα είναι ειδικά εργαλεία σαν τσεκουράκια, με τα οποία χαράζαμε το μύλο, το κάτω και το πάνω λιθάρι να κάνει δόντι, που λέμε, για να κάνει καλό το αλεύρι και να έχει και μεγαλύτερη απόδοση.Για να επισημάνουμε τις υπερβολικά λείες περιοχές των λιθαριών, χρησιμοποιούσαμε φύλλα κισσού ή ελιάς, ώστε να “βάψουν” και να ξέρουμε πού θα χαράξουμε. Αυτή είναι η διαδικασία της συντήρησης του νερόμυλου. Όπως είπαμε δεν υπήρχε άλλο μέσο για να αλέσουμε και για

αυτό ακριβώς ήταν πάντα δύο άτομα στο μύλο μέρα και νύχτα. Κοιμόταν ο ένας, αγρυπνούσε ο άλλος προσέχοντας να μην τελειώσει το σιτάρι. Όταν τελειώνει το ένα τσουβάλι, έπρεπε να ριζούμε άλλο, αμέσως. Όλα αυτά τα πράγματα συνέβαιναν στην ύπαιθρο, τότε. Ενδιαφέρον έχει το πώς γινόταν η κίνηση των ανθρώπων του μύλου και γενικά του κόσμου που κινείτο γύρω από τον μύλο τότε. Περίμενε ο κόσμος να αλέσει και υπολόγιζε σε πόση ώρα θα πέσει το δικό του, π.χ. σε 2 ώρες. Καθόταν εδώ και περίμενε σε δυο ώρες να πέσει το δικό του φορτίο. Και λένε το ρητό; Στο μύλο και στο κουρείο πάει με τη σειρά, ο ένας πίσω από τον άλλο, αφήνε το άλεσμά του κάτω ή αν ήταν από τα κοντινά χωριά έφευγε και το ξαναφόρτωνε. Το φόρτωμα ήταν τα δύο τσουβάλια που έφερναν με το ζώο τους. Είχε διαφορετικό βάρος και εξαρτάται από τις ποσότητες του ήθελε να αλέσει ο καθένας αλλά και από το ζώο που διέθετε. Ένα μέσο φόρτωμα, ήταν πενήντα εξήντα οκάδες. Όταν ο μύλος αλέθει τριάντα οκάδες την ώρα, περίμενε δυο ώρες, ανάλογα με την εποχή, κατά μέσο όρο δυο-δυόμιση ώρες. Γιατί άλλος έφερνε και ογδόντα οκάδες, άλλος έφερνε εβδομήντα, ανάλογα με το ζώο που είχε ο καθένας, όταν είχε μουλάρι φόρτωνε ογδόντα οκάδες επάνω, και έτσι περίμενε τρεις-τέσσερις ώρες, εν πάσει περιπτώσει κατά μέσον όρο εκεί πέρα. Αυτή ήταν η κατάσταση και ο καθένας περίμενε να τελειώσει ο ένας να συνεχίσει ο άλλος. Εκεί γινόταν η παραμονή.

Το αλεύρι ήταν ολικής αλέσεως. Μετά από το μύλο το πήγαιναν στο σπίτι και η νοικοκυρά το "κρισάριζε" που λέμε, γιατί μέσα είχε και το φλοιό, το πίτουρο το λεγόμενο. Το κρισάριζε, με την κρισάρα-το ειδικό κόσκινο, ξεχώριζε το άσπρο αλεύρι και μετά το ζύμωνε. Αν έβαζε και το πίτουρο μαζί γινόταν το ψωμί μαύρο, αυτό που σήμερα ονομάζουμε ολικής αλέσεως. Το κρισάρισμα είχε σκοπό τον έλεγχο της καθαρότητας του αλευριού, μήπως είχε κανένα άλλο μικροαντικείμενο μέσα π.χ ξύλο, χαρτί, ύφασμα, ζώφια. Ήταν υποχρεωτικό λοιπόν να το κρισάρισει η νοικοκυρά στο σπίτι που το πήγαινε το αλεύρι, για να μπορέσει να το ζυμώσει και να ετοιμάσει το ψωμί, για να μπορέσει να φάει η οικογένεια όλη.

Στο μύλο ερχότανε άνθρωποι για να αλέσουν από τα παρακάτω χωριά: Λεοντάριον, Βελιγοστή ήτοι Παλιά Σαμαρά, Μεμή, ήτοι Ελενίτσα,

Τουρκολέκα, Καμποχώρι, Ποταμιά, Καμάρα, Καλύβια, Μπούρα, Σπαναίικα, Σουλάρι, Κοτσιρίδι, Γραβιά, Άκοβος και Λεπτίσι και Άνω Γιανναίικα. Ο Άκοβος και το Λεπτίσι, πηγαίνανε πιο πολύ προς το Δυρράχι. Όλα αυτά τα χωριά που είπα είναι αρκετά βέβαια, είχαν πολύ πληθυσμό η περιοχή ήταν γεμάτη κόσμο. Σκεφτείτε τι κόσμος ερχόταν εδώ στους μύλους στα Γιανναίικα. Στην κατοχή στους μύλους, κρυβόντουσαν οι αντάρτες. Μια φορά στην Κατοχή, για να μάθουν οι αντάρτες που κρύβονταν στο Κεφαλάρι, αν υπήρχαν Γερμανοί στο χωριό, έκοβαν το νερό στην πηγή, δηλαδή εξέτρεπαν την παροχή νερού της πηγής από το μυλαύλακο στο ποτάμι, ώστε να αναγκασθεί ο μυλωνάς να πάει στο κεφαλάρι και να ενημερώσει τους αντάρτες. Εγώ θυμάμαι ότι εδώ στο χωριό ήταν τέσσερις μύλοι βέβαια, και μοιραζότανε η κατάσταση σε όλους τους μύλους, πηγαίνανε παντού, γιατί ένας μύλος δεν μπορούσε να τους εξυπηρετήσει. Στην περιοχή μας εδώ, στην κοινότητα των Γιανναίων, υπήρχαν τέσσερις μύλοι. Ο πρώτος ήταν του Ευσταθίου Κων/νου Μωρόγιαννη, ο παρακάτω ήταν του μοναστηριού, ο οποίος για πολλά χρόνια είχε σταματήσει, της Ιεράς Μονής Μπούρα περιουσία, μετόχι αυτό του σημερινού μοναστηριού που αξιώθηκαν εδώ και τρία – τέσσερα χρόνια και τον ανακαίνισαν. Πιο κάτω ήταν του Κων/νου Ιωάννη Χρηστάκη, όπως προείπαμε, και αρκετά πιο κάτω του Γεωργίου του Θεοφιλόπουλου. Αυτοί οι τέσσερις μύλοι, αλέθανε χειμώνα-καλοκαίρι. Τον χειμώνα όμως πληθαίνανε οι μύλοι, είχε και ο Γιώργης ο Χριστόπουλος, είχε και ο Βασίλης ο Μπλέτσος και στην Αγριελιά είχε ο Παπαγγελής ο Στάθης, από την Καμάρα. Αυτοί οι τρεις αλέθανε το χειμώνα, γιατί δεν επαρκούσε το νερό να φθάσει, γιατί το καλοκαίρι σε αυτούς τους χειμερινούς μύλους δεν πήγαινε το νερό γιατί ποτίζαμε στην περιοχή του κάμπου, τα κτήματα τα ποτιστικά, για αυτό δεν περίσσευε το νερό να πάει στους μύλους αυτούς. Τον χειμώνα όμως που πληθαίνει το νερό, μπορούσαν και αυτοί και βάζανε νερό και αλέθανε και αυτοί, οι παραπάνω τρεις μύλοι. Έτσι λοιπόν τότε, με αυτούς τους μύλους συντηρούμασταν.

Το Δυρράχι, όπως γνωρίζουμε από την ιστορία μέχρι και σήμερα είχε 9 μύλους. Δεν προλαβαίνανε εδώ οι μύλοι των Γιανναίων. Έφερναν οι

άνθρωποι τα αλέσματα τους εδώ και ρωτούσανε: Έχω ευκαιρία να αλέσω? Του λέγαμε μετά από δυο μέρες, τρεις μέρες. Τότε ξεκινούσε και πήγαινε στο Δυρράχι. Τι να κάνει; Εκεί υπήρχαν 9 μύλοι και για αυτό ακριβώς εύρισκαν την ευκαιρία και αλέθανε πιο γρήγορα, το έπαιρνε αλεσμένο την ίδια ημέρα. Αλλά ήταν ταλαιπωρία βέβαια ένας να φύγει φερ'ειπείν από την Ποταμιά για να πάει να αλέσει στο Δυρράχι, ήτοι 4 ώρες πορεία να πάει, να καθήσει 2 να το αλέσει και να έρθει βράδυ στο σπίτι. Αυτή ήταν η κατάσταση τότε. Ακόμη και από την Καμάρα πηγαίνανε, ανάλογα, και φυσικά πιο πολύ από τον Άκοβο. Σου λέει τι να κάνω, θα πάω εκεί να αλέσω, γιατί πρέπει να γυρίσω πίσω να φέρω αλεύρι στο σπίτι. Τι να κάνουμε, αυτές οι καταστάσεις υπήρχαν τότε, ήταν και καλές, ήταν όμως και δύσκολες, πολύ δύσκολες...

Να έρχεται κάποιος από το χωριό Μπούρα τώρα και να του λές, έλα σε μια εβδομάδα να το πάρεις, και να έρθεις στην εβδομάδα και να το βρεις ανάλεστο. Έ άει στο καλό, τότε. Άντε να χάλαγε και ο μύλος...

Στους μύλους υπήρχε και ανταγωνισμός, βέβαια γιατί πελατεία ήταν και ο καθένας ήθελε με κάθε τρόπο να τραβήξει τον πελάτη. Αγρυπνούσε βέβαια και ο μυλωνάς και ήταν πάντα έτοιμος να βγει έξω στο προαύλιο να τον δει ο πελάτης που ερχόταν φορτωμένος από τα Γούπατα, από τον Άκοβο από οπουδήποτε να δει ότι είναι ανοιχτός ο μύλος και να καθήσει να αλέσει. Εάν δεν έβλεπε το μυλωνά έτοιμο στην πόρτα, στο προαύλιο κατέβαινε παρακάτω, στον άλλο το μύλο και έτσι λοιπόν ο μυλωνάς ήταν υποχρεωμένος να είναι πάντα στο μύλο, για αυτό λέει και το ρητό; Για να βρούμε το μυλωνά πάντα στο μύλο, πρέπει να είναι κουτσός, να μη μπορεί να φύγει μακριά στα κτήματα, να είναι πάντα εκεί κοντά -γύρω στο μύλο για να τον βρούμε και να μπορέσουμε να αλέσουμε. Είχα ακούσει για τον παππού μου, το Στάθη το Μωρόγιαννη, όταν ήταν πολύ γεροντάκι, το χειμώνα έφευγε από το μύλο γιατί έκανε κρύο και οι συνθήκες ήταν δύσκολες και ερχόταν στο σπίτι να κοιμηθεί. Σε απόσταση άκουγε το μουλάρι του άλλου, γιατί έβαζαν και κουδούνια στα μουλάρια, ξεκίναγε φερ'ειπείν από τα Γούπατα ο άλλος, από τον Άκοβο με το δρόμο τον αγροτικόν, άκουγε το κουδούνι που χτύπαγε και λέει:Α'κάποιος έρχεται

τόρα από τα Γούπατα ή από τον Άκοβο και θέλει να αλέσει στο μύλο. Σηκωνόταν γρήγορα από το σπίτι, έτρεχε να είναι μπροστά στο μύλο να είναι ανοιχτός ο μύλος, να τον δει ο πελάτης ότι έρχεται, ότι είναι εκεί και έτσι λοιπόν καθόταν και του λέει:έχω ευκαιρία να αλέσω, έλα του έλεγε, έλα να αλέσεις. Έτσι γινόταν η κίνηση της πελατείας στους μύλους. Γιατί πάντα ήταν περιζήτητο να αλέσει ένα φόρτωμα να πάρουμε δυο τρεις οκάδες ανάλογα, ανάλογα το φορτίο που είχε, όπως είπαμε, παίρνουμε το αλεστικό δικαίωμα 5%.Βέβαια αυτό το ζυγίζαμε δεν το παίρναμε καθ εικασία, είχαμε ένα καντάρι, ένα μικρό καντάρι, ή την παλάτζα, πιο μικρό καντάρι και το ζυγίζαμε παρουσία του κυρίου. Έχεις 50 οκάδες, θα σου πάρουμε2,5 οκάδες, ακριβώς, με το καντάρι το ζυγίζαμε και έμεινε αναπαυμένος και ο μυλωνάς και ο ιδιοκτήτης που είδε πόσο του παίρναμε.

Συμβαίνανε όμως και τα ακόλουθα όχι και τόσο φυσιολογικά στους μύλους, ως συνήθως μικρές ασυμφωνίες, όπως και σήμερα γίνονται, έτσι και τότε. Αυτοί που φυλάγανε το μύλο έκλεβαν μερικές φορές από το αλεστικό δικαίωμα επειδή ήταν ορισμένοι πελάτες που δεν μπορούσαν να μείνουν συνεχώς εκεί όσο αλέθαμε, αφήνανε το άλεσμά τους και φεύγανε. Εκεί που αλέθαμε, λοιπόν χωρίς την παρουσία του ιδιοκτήτη, κανονίζαμε να πάρουμε μια οκά, δυο οκάδες παραπάνω, αφαιρούσαμε παραπάνω από το δικαίωμα, έτσι λοιπόν γινόταν η κλεψιά στους μύλους, όχι φυσικά εμείς οι ιδιοκτήτες του μύλου, αλλά οι ξένοι μυλωνάδες, οι υπάλληλοι δηλαδή.

Αθανάσιος Μωρόγιαννης. Όταν παραλαμβάναμε το φόρτωμα του καθενός, το ζυγίζαμε παρουσία του, 50 οκάδες π.χ., το γράφαμε στον κατάλογο, όνομα τάδε πενήντα οκάδες. Το ζύγι γινόταν με το καντάρι, το οποίο, δεν ξέρω αν το γνωρίζουν όλοι σήμερα, το καντάρι είναι ένα εξάρτημα για το ζύγισμα της τότε εποχής, που τώρα δεν υπάρχει. Επρεπε να είναι δυο δυνατοί άντρες βέβαια για να ζυγίσουν. Κρεμάγανε το καντάρι στην πλάτη του ενός και του άλλου με ένα πάσαλο ή με ένα ίσιο και γερό ξύλο για να σηκώσουνε το τσουβάλι επάνω να το ζυγίσουνε .Αν όμως ήταν ένας αδύνατος από την μια πλευρά και δεν μπορούσαμε να ζυγίσουμε, το έπαιρνε αζύγιστο... Πήγαινε στο σπίτι του μετά, ζύγιζε το άλεσμα και κάποιες φορές ερχόταν παραπονούμενος και έλεγε ξέρεις, εμένα μου λείπουν δυο οκάδες, μου

λείπει μια οκά. Λέγαμε τότε θα το πήρε ο νυχτερινός που ήταν εκεί στη βάρδια για να δικαιολογηθούμε έτσι. Αναγκαζόμαστε πολλές φορές να συμπληρώσουμε την διαφορά , αν ήταν τεράστιο το ποσό που έλλειπε.

Αθανάσιος Μωρόγιαννης: Εργάζονταν και ξένοι σαν μυλωνάδες βέβαια, από άλλη περιοχή, από άλλα χωριά και για αυτό ακριβώς κάνανε και αυτές τις δουλειές. Άλλωστε τη νύχτα γινόταν και παραβίαση της σειράς: έχουμε να αλέσουμε του τάδε, του τάδε, του τάδε, αν καμιά φορά μας έπαιρνε ο ύπνος εκεί ο άλλος που αγρυπνούσε να αλέσει για να μπορέσει να φύγει το πρωί, έριχνε το δικό του επάνω. Έτσι γινόταν η αργοπορία που λέγαμε το πρωί φερ'επειν θα έχουμε ετοιμάσει 4 φορτώματα, θα έχουμε ετοιμάσει και του τάδε. Ερχόταν ο τάδε να πάρει το φόρτωμά του, το έβρισκε ανάλεστο, και το έβρισκε ανάλεστο γιατί φύλαγε ο άλλος μυλωνάς την νύχτα, και μόλις κοιμόταν ο ιδιοκτήτης-μυλωνάς, ή αν τον έπαιρνε ο ύπνος από την κούραση, γιατί κουρασμένος ήταν από την συνεχή δουλειά μέρα και νύχτα, έριχνε το δικό του γέννημα επάνω στη σκάφη και έτσι έβγαινε γελασμένος ο μυλωνάς προς τον πελάτη, που του είχε τάξει να έλθει το πρωί να πάρει το άλεσμά του. Τέλοσπάντων, ερχόταν καθόταν υπήρχαν φωνές και παράπονα και παρεξηγήσεις, ο μυλωνάς προσπαθούσε να απολογηθεί ότι έγινε ένα λάθος και τα λοιπά, τι να πεις σε αυτές τις περιπτώσεις, όλα αυτά είναι οι δυσκολίες του επαγγέλματος τού δικού μας.

Κάποιοι έκλεβαν συστηματικά. Δεν θίγουμε όμως πρόσωπα και πράγματα Δεν κάνει να τα αναφέρουμε τώρα λεπτομερώς αυτά τα πράγματα, αλλά συνέβαιναν πάντως. Ο ιδιοκτήτης δεν έκλεβε ποτέ, οι μυλωνάδες-παραγιοί όμως κλέβανε. Ο ιδιοκτήτης ήταν πάντα έντιμος, γιατί δεν μπορούσε να χαλάσει την επιχείρησή του. Επειδή έβαζε και υπαλλήλους ή ενοικιαστές αυτοί είχαν άλλη νοοτροπία,έλεγαν σήμερα είμαι, αύριο δεν είμαι, ό,τι πάρω. Ο ιδιοκτήτης άλλοτε τους κάλυπτε άλλοτε όχι, ερχόντουσαν οι παραπονούμενοι, έλεγε εντάξει λείπει το αναγνωρίζω. Ο ιδιοκτήτης τους περισσότερους υπαλλήλους του, τους κάλυπτε, γιατί δεν ήθελε να αφήνει κενά, και παράπονα για την επιχείρησή του.

Τώρα ας προσθέσουμε και κάτι άλλο για τα προβλήματα του μυλωνά. Ο μυλωνάς έχει ένα μεγάλο παράπονο. Παλιότερα δεν υπήρχαν ποτάμια με τα

σημερινά φράγματα, φτιάχνανε προσωρινά και αυτοσχέδια φράγματα με πεζούλες, με χώματα με πέτρες για την εκτροπή του νερού στο αυλάκι του μύλου. Όταν όμως έβρεχε και φουρτούνιαζε το ποτάμι και παρέσυρε τα αναχώματα και χάλαγε τη δέση, ο μύλος σταματούσε να λειτουργεί για μέρες ή εβδομάδες μέχρι ο καιρός να βελτιωθεί και η δέση να ξαναφτιαχτεί εξ αρχής, γεγονός που αποτελούσε μεγάλη οικονομική ζημιά στον μυλωνά. Και έτσι βγήκε και η σχετική παροιμία : Καθένας κλαίει τον πόνο του και ο μυλωνάς τη δέση. Δηλαδή ο μυλωνάς δε σκεφτόταν τίποτε άλλο άμα τύχαινε να βρέξει, παρά μόνο ότι θα βρέξει και θα του καταστρέψει το φράγμα δηλαδή τη δέση στο ποτάμι και δεν θα λειτουργεί ο μύλος του.

Ο μύλος ήταν ένας χώρος που συναντιότουσαν οι άνθρωποι. Εκεί γινόταν ενημέρωση για τα γεγονότα του κάθε χωριού, δημιουργούνταν φιλίες και κοινωνικές σχέσεις , λεγότουσαν πολλά κουτσομπολιά και φυσικά, συνοικέσια και συμπεθεριά για τους γάμους των παιδιών τους, κυρίως των κοριτσιών. Ο Μυλωνάς, ήταν και προξενητής και εγγυητής του προξενιού....

Απρίλιος 2005.